

Napos Oldal

A Délmagyarország és a Délvilág kulturális magazinja

Csongrád megye műemlékei

Várak, templomok, kúriák

A Csongrád megyei templomok, várak, kúriák és régi polgárházak az elmúlt napokban a figyelem középpontjába kerültek: Szegeden rendezték a XXI. országos műemléki konferenciát. S bár az építészeti értékek megővésére régióknak nagyságrendekkel kevesebb pénz jutott a szükségesnél, örömteli, hogy nincs már elhanyagolt műemlék, vagy megmentésre érdemes rommaradvány: ha többre nem is, de legalább a konzerválásra mindenütt jut néhány forint – értékelte a dél-alföld védett épületeinek állapotát Széphegyi László, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Műemlék-felügyeleti Igazgatóságának helyettes vezetője.

A makói Korona Szálló régi szépségében pompázik. (Fotó: Schmidt Andrea)

Bár a Dél-Alföldet műemlékekben szegénynek mondják az ország nyugati fertályához hasonlítva, csupán megyénkben félezernél is több, részben védett, megőrzésre érdemes épületet tartanak számon. A „Csongrád megye építészeti emlékei” című könyv 656 szócikket közöl – igaz, a fősorolásban régi tervrajzok, s már csak megfakult fotográfiákon, vagy metszeteken látható épületek is szerepelnek.

Tatárok, törökök, „városrendezők”

A megmaradt templomok, kastélyok, kúriák, gazda- és polgárházak sejtetik, milyen gazdag lehetett valaha e vidék építészeti értékekben. Az eltűnt, régi házak alapjai a védelmet adó föld mélyében rejtőznek.

A kétvétenként tartott, Szegeden első ízben megrendezett, sorrendben huszonegyedik műemléki konferencia szervezőbizottságának tagja volt Széphegyi László, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal Műemlék-felügyeleti Igazgatóságának helyettes vezetője, a délkelet-magyarországi régió irányítója az OMVH „Műemléklap” című tájékoztató kiadványának 2001. július–augusztusi összevont számában foglalta össze a dél-alföldi régió műemlékvédelmi helyzetét.

A dél-alföldi régió Bács-Kiskun, Békés, Csongrád, Hajdú-Bihar és Jász-Nagykun-Szolnok megye területét öleli föl. A térségben – földrajzi helyzetéből, s az ismert történelmi előzményekből következően – összesen csupán 1132 védett műemlék maradt fenn; elenyészően kevés az ország északi és nyugati országrészéhez képest.

„A tatár és török hadak dúlta Alföldön elvértve megmaradt épületeken kívül a nagyszámú romemlék idézi a virágzó középkort, az egymástól 2–4 kilométerre elhelyezkedő, zömében templomos falvak hálózata, a honfoglaló nemzetségek monostorait. A megmaradt, újraterlelt városok utcahálózata sokszor őrzi (már ahol nem törölte el a múlt század 60-as, 70-es éveinek „városközpont-rekonstrukciós” hulláma) a középkor településszerkezetét” – írja Széphegyi László.

Mezővárosok, eklektika, szecesszió

A műemlékek négyötöde a török megszállást viszonylag sértetlenül átvészelt településeken maradt meg. A félholdas zászlók alatt, öle és pusztítva terjeszkedő törökök kiverése után alakult ki a települések mai hálózata. Az újraterlelt, „harmadik honfoglalás”-ként tekinthető időszaka után, a XIX. század nagybirtokrendszerének ki-

alakulása idején épült a máig megmaradt műemlékek többsége. A Dél-Alföldön közel száz, 1800-as években épült kúria és kastély áll még.

A szegedi várból, amely a délre vezető hadiutak, a Tisza–Maros találkozásánál épült föl, csupán a XVIII. század második feléből való kazamatarendszer kis darabját hagyták meg a vár lebontásakor.

Az egyházi emlékek jórészt a barokk kor építészeti stílusjegyeit őrzik. A települések központjai a XIX–XX. század fordulójának, a XX. század elejének eklektikus, jellegzetesen mezővárosi arculatát mutatják.

Fölzárkózás, pályázati pénzből

Az 1879-es árvíz pusztította Szeged tragédiája a város újjászülését is magával hozta: Lechner Lajos vezetésével a kor építész nagyságai eklektikus-szecessziós belvárost építettek a romok helyén.

A dél-alföldi kincsestár értékei a gazdag népi építészeti örökség, az ipari, mezőgazdasági épületek, a védett parkok, temetők, közlekedéstörténeti emlékek is.

A régió műemlékvédelmi munkáit az OMVH Délkelet-magyarországi Osztályának központja, a szegedi ügyfélszolgálati iroda irányítja. A Dél-Alföld műemlékvé-

delmi munkáira 1999-ig csupán az ország más részeinek juttatott támogatás töredékét fordíthatták. Az elmúlt két évben azonban jelentős előrelépés történt: az egyházi műemlékek helyreállítására adott támogatás, valamint a millennium kapcsán kiírt pályázatok megnyitották a fölzárkózás lehetőségét.

Amint az egész délkelet-magyarországi régióban, Csongrád megyében is jelentős fölújítások kezdődtek, közülük többet be is fejeztek már. Így például Hódmezővásárhelyen tavaly készült el a Fekete Sas Szálló rekonstrukciója, a homlokzatok és a bálterem műemléki helyreállítása.

Makón megkezdtek a Korona Szálló teljes helyreállítását, s befejezéséhez közeledik az ortodox zsinagóga rekonstrukciója is. Óföldséki fölújított erődtemplomát tavaly szentelte föl Gyulay Endre szeged-csanádi megyés püspök – a védősánc helyreállítását és a környezet rendezését jövőre fejezik be.

Díszburkolat, tömbrekonstrukció

A szegedi Belváros rekonstrukciója számos műemlék épületet is érintett. Köztük említhető a Kárász utca 9. számú, volt Várnai-ház teljes helyreállítása: az épületet átriumos rendszerű üzletházzá alakították át.

Szegeden nem csupán a díszburkolattal kirakott Kárász utcát újítják föl: a tömbrekonstrukció során föltárják a belvárosi épületsorok belső udvarait, átjáróit, befejezik a paloták térszerkezetének korábban megkezdett, de sajnálatosan félbemaradt kialakítását.

A fölújítás tervezői az építészeti és képzőművészeti eszközöket is fölhasználták: a helyreállított épületek között vezető, vörös téglás díszburkolaton szobrok állnak, a Klauzál téren oroszlános szökőkút vize csobog.

Folytatódik az alsóvárosi ferences kolostor homlokzatzelújítása. Elkészült a Stefánia 14. számú épület, a Kőrösi József Közgazdasági Szakközépiskola tornatermének rekonstrukciója, tetőtér-beépítése.

A várrom fölújítása Széphegyi László szerint „a millennium egyik legszebb helyreállítási munkájának eredménye.” A vár alsó szintjén, a régészeti föltárás után, múzeumi tanraktárt alakítottak ki. A földszinten helytörténeti múzeumot rendeznek be.

A vár és a múzeum közé, a volt kazamata helyére, pontosabban annak alapjaira kőtárat építenek.

A várnál jelenleg is folynak az ásátások: Horváth Ferenc régész vezetésével tárták föl a középkori Szent Erzsébet-templom gótikus kórácsának töredékét.

Nyilas Péter

A felújított szegedi vár. (Fotó: Hollósi Zsolt)

Bérés Mária a régészeti feltárás idején az óföldséki templom előtt. (Fotó: Karnok Csaba)